

PROPOZYCJE „ETHOSU”

Angelo Scola, *Warto żyć we wspólnocie. Religia, polityka, ekonomia*, tłum. M. Masny, Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, Lublin 2015, ss. 159.

Książka *Warto żyć we wspólnocie* kard. Anegla Scoli, w języku włoskim wydana w roku 2010, stanowi uderzająco aktualny głos w toczonej obecnie sporach dotyczących współlistnienia religii i kultur w obrębie „społeczeństw wielorakich”, współczesnych zjawisk jednoczesnej sekularyzacji i powrotu religii, indywidualizacji i zacierania różnic, a także sposobu uczestniczenia wyznawców religii – zwłaszcza chrześcijaństwa – w życiu politycznym i ekonomicznym. Rozważania zawarte w tej pracy zostały przedstawione w postaci filozoficzno-teologicznych esejów, których autor czerpie inspiracje z różnorodnych źródeł, na przykład z myśli Jana Pawła II i Benedykta XVI, Hansa Ursa von Balthasara, Jacquesa Maritaina, Johna Rawlsa, Charlesa Taylora czy Jürgena Habermasa – by wymienić tylko niektórych – lecz także z bieżących dyskusji, w których osobiście uczestniczy (między innymi jako założyciel czasopisma „Oasis” poświęconego dialogowi ze światem muzułmańskim).

Chociaż refleksja Scoli zanurzona jest w tradycji, a argumentacja prowadzona niekiedy na wysokim stopniu abstrakcji, proponowane przez niego idee wydają się dostarczać praktycznych narzędzi intelektualnych do refleksji nad problemami współczesności. Wrażenie to ma swoje źródło zapewne w stosowanej przez autora metodzie ciągłego powracania do doświadczenia – zarówno do jego podstawowych (w języku Scoli „elementarnych”) aspektów, jak i do treści codziennego doświadczenia życia we współczesnym społeczeństwie.

W omawianej książce centralne miejsce zajmuje – rozwijana przez Jacques’a Maritaina, lecz według autora zasadniczo zagubiona w epoce nowoczesnej – koncepcja dobra praktycznego rozumianego jako fakt bycia w społeczeństwie. „Obszar polityczny – mawiał Maritain – ma za przedmiot dobro praktyczne uznane przez wszystkich za wartość samą w sobie [...]. Współżycie i wzajemna komunikacja, do których powołane są skonfliktowane nieraz podmioty zamieszkujące wielorakie społeczeństwo, jako praktyczne dobro społeczne objawiają [...] fakt, że żyje się razem. Jeśli uzna się jego decydujący charakter (przynajmniej jako mniejszego zła) i świadomie się je wybierze, bycie w rela-

cjach staje się istotnym [...] dobrem politycznym” (s. 28n). Koncepcja ta jest szczególnie interesująco aplikowana między innymi w rozważaniach z zakresu filozofii ekonomii, w których autor podkreśla wspólnotowy wymiar gospodarki i pierwszeństwo rzeczywistych relacji wobec instytucji.

Jako jedną z charakterystycznych cech społeczeństw ponowoczesnych wymienia Scola obecność w nich „popytu na religię”. Omawia również warunki ponownego spotkania tych społeczeństw z „Bogiem Jezusa Chrystusa” (s. 153), wskazując wśród tych warunków między innymi dawanie świadectwa doświadczeniu człowieka, w którym rozpoznaje on siebie jako stworzenie Boga – świadectwa sięgającego męczeństwa.

Książka Angela Scoli może stanowić inspirującą lekturę zarówno dla tych, którzy zainteresowani są uprawianiem antropologii w sposób twórczo rozwijający Jana Pawła II koncepcję antropologii adekwatnej, a zwłaszcza jego ujęcie wspólnoty, jak i dla osób podejmujących refleksję praktyczną nad swoim zaangażowaniem w życie konkretnych społeczności. Niestety, zrozumienie złożonej myśli autora zostaje dodatkowo utrudnione przez niesprawny przekład. Pomoc w pokonaniu tych trudności może stanowić napisany przez Jarosława Mereckiego SDS wstęp, osadzający rozważania zawarte w omawianej pracy w kontekście współczesnych dyskusji filozoficznych i teologicznych.

P.M.

Kazimierz Kummer, *Opowiadania i słuchowiska. Klatka*, oprac. D. Niedziałkowska, seria „Odnalezione”, t. 1, Wydawnictwo Episteme, Lublin 2015, ss. 509.

Rzadko na naszych łamach rekomendujemy prozę stricte literacką. Ta publikacja zasługuje jednak na uwagę nie tylko ze względu na wartość zebranych w niej utworów i wysoki poziom edytorski, ale również ze względu na ideę, która stała się motywem działania wydawców. Zainspirował ich (o czym można przeczytać na stronie internetowej Episteme) esej Tomasza Burka *Zeszyt uniesień*, poświęcony krótkiej powieści mało znanego, zmarłego tragicznie w młodym wieku pisarza i dziennikarza, zatytułowanej *Klatka*. Burek jest też autorem wstępu do książki, w którym wyraża żal, że „zagadkowy talent” (s. 5) Kazimierza Kummera nie został w pełni rozpoznany i doceniony.

Oprócz *Klatki*, uznanej przez jednego z krytyków za najwybitniejszą powieść o polskim Wrześniu widzianym z perspektywy kompleksu polsko-niemieckiego, prezentowany tu tom zawiera z trudem odnalezione opowiadania i scenariusze słuchowisk radiowych, także te, które nie były wcześniej publikowane, a zachowały się w archiwum domowym żony autora. Kummer należał do „straconego pokolenia PRL-u”, toteż jego twórczość jest – tak w warstwie fabularnej, jak i symbolicznej – pewnym świadectwem dramatu młodych ludzi próbujących przemówić własnym głosem w czasach zakłamania i wymuszonego kompromisu. W krótkich formach prozatorskich oddaje on klimat społeczny i obyczajowy epoki, w której żył, a na tym tle ukazuje, wprost lub nie wprost, dylematy, z jakimi wówczas trzeba było się zmagać, i podejmuje problemy moralne i egzystencjalne, które zawsze towarzyszyć będą człowiekowi boryka-

jącemu się ze światem i z samym sobą. Scenerią jego opowiadań i słuchowisk są czynszowe kamienice, małe miasteczka, niejednokrotnie więzienie; zarówno postaci, jak i sytuacje, w których je przedstawia, przemawiają do czytelnika autentyzmem i wiarygodnością. Cechy te narracje Kummera zawdzięczają – jak się uważa – reporterskiemu doświadczeniu autora. Pod względem formalnym jego proza jest raczej tradycyjna, niepozbawiona jednak literackich zapośredniczeń; krytycy dopatrują się w niej powinowactw z pisarstwem Hemingway’ a, Céline’ a, Kafki, Bursy i Hłaski.

Tom *Opowiadania i słuchowiska. Klatka* opracowany został z edytorskim pietyzmem, ma też piękną szatę graficzną. Zamieszczono w nim, w charakterze posłowania, historycznoliteracki tekst Doroty Niedziałkowskiej o drodze twórczej Kummera, a także jego bibliografię i szczegółową informację o źródłach i pierwodrukach publikowanych utworów. Do książki dołączono płytę z nagraniami słuchowisk udostępnionych przez archiwum Polskiego Radia Pomorza i Kujaw.

Konsekwencją decyzji o przypomnieniu twórczości Kummera był projekt wydania serii „Odnalezione”, poświęconej zapomnianym lub zapoznanym prozaikom i poetom polskim, których utwory zasługują na nowe, pogłębione odczytanie. Warto pamiętać, że wielu pisarzy, także spośród tych zaliczanych do panteonu literatury, zostało ponownie odkrytych i docenionych dopiero przez następne pokolenie. Wobec rosnącej komercjalizacji kultury i zalewu „bestsellerów” adresowanych do mało wymagającego odbiorcy zamiar wprowadzenia na rynek księgarski dzieł wartościowych, chociaż pozostających w cieniu należy uznać za ze wszech miar słuszny. Misją wydawców jest wszak ocalenie tego, co w piśmiennictwie cenne.

M.Ch.